

การสร้างจิตรกรรมฝาผนังของช่างไทยในสมัยโบราณ

📅 **นำเสนอเมื่อ** 3 ม.ค. 2551

การสร้างจิตรกรรมฝาผนังของช่างไทยในสมัยโบราณ โดย นายสันติ เล็กสุขุม

กรรมวิธีสร้างจิตรกรรมฝาผนังไทยโบราณไม่ได้มีการบันทึกไว้แน่ชัดว่ามีขั้นตอนโดยละเอียดอย่างไร ใช้อะไรบ้าง แต่เท่าที่มีผู้ศึกษาและสอบถามช่างเขียนหมู่บ้านที่ยังมีชีวิตอยู่ สามารถเรียบเรียงเป็นความรู้เบื้องต้นได้ว่าต้องมีการเตรียมผนัง มีการลงสีรองพื้นด้วยวิธีการพิเศษก่อนที่จะเขียนภาพ

การเตรียมผนังต้องมีกรรมวิธีที่ดี ต้องให้ผิวพื้นเรียบ เมื่อระบายสีและตัดเส้น จะทำได้อย่างประณีต ผนังที่เตรียมอย่างดีแล้วจะไม่ดูสีที่ระบายอีกด้วย

เพื่อไม่ให้พื้นผนังดูสีที่เขียน การเตรียมผนังต้องหมักปูนขาวที่ฉาบผนังไว้จนราว ๓ เดือน หรือนานกว่านั้น ระหว่างหมักปูนต้องหมักน้ำจนความเค็มของปูนลดน้อยลง ต่อจากนั้นจึงนำปูนที่หมักมาเขย่าผสม มีน้ำอ้อยที่เคี่ยวจนเหนียวประมาณความเหนียวของน้ำผึ้ง และยังมีส่วนผสมของกาวที่ได้จากยางไม้ หรือกาวหนังสัตว์ที่ได้จากการเคี่ยวหนังวัว หนังควาย หรือหนังกระต่าย ที่มีบางแห่งมีทรายรอนละเอียดเป็นส่วนผสมอยู่ด้วยส่วนผสมดังกล่าวจะทำให้ปูนมีความแข็งแรงเหนียว และผิวเรียบเป็นมัน เมื่อปูนฉาบแห้งสนิทแล้วมีการขูดผิวผนังด้วยน้ำต้มใบชี่เหล็กเพื่อลดความเป็นด่างของผนัง เพราะเชื่อว่าด่างจะทำให้ปฏิกิริยากับสีบางสีเช่นสีแดงไหมจางซีด

การทดสอบว่าผนังยังมีความเป็นด่างอยู่หรือไม่ ก็ทำได้ด้วยการใช้ขี้เถ้าที่ผสมกับน้ำ หากสีเหลืองของขี้เถ้าเปลี่ยนเป็นสีแดง แสดงว่าผนังยังมีความเป็นด่าง ต้องชะล้างด้วยน้ำต้มใบชี่เหล็กต่อไปอีก

เสร็จจากขั้นตอนนี้การเตรียมผนัง ก็ถึงการทารองพื้นก่อนการเขียนภาพ โดยใช้ดินสอพองบดละเอียด นำไปหมักในน้ำ กรองเอาสิ่งสกปรกออกไป แล้วทวน้ำให้หมด นำมาผสมกับกาวที่ได้จากน้ำต้มใบชี่เฒ่าในช่องมะขาม เมื่อแห้งจึงขูดให้เรียบก่อนเริ่มขั้นตอนการเขียนภาพ อนึ่งภาพเขียนบนผืนผ้า (พระประทีป) ภาพเขียนบนแผ่นไม้ หรือบนกระดาษที่เรียกว่า สมุดข่อยก็ต้องรองพื้นด้วยวิธีเดียวกันด้วย

สีที่ใช้ระบายภาพเตรียมจาก ชาติ หรือแร่ เช่น สีอุ้มาจากเขม่า หรือถ่านของไม้เนื้อแข็งสีเหลือง สีนวล ได้จากดินตามธรรมชาติ สีแดงได้จากดินแดง บางชนิดเตรียมจากแร่ ก่อนเขียนต้องนำมาบดละเอียดสีจะละลายน้ำได้ง่ายน้ำที่ใสผสมกับน้ำกาวเตรียมจากหนังสัตว์ หรือกาวกระต่าย โดยผสมในภาชนะเล็กๆ เช่น โกรงหรือกะลว เมื่อใช้ไปสีแห้งก็เติมน้ำ ใสสากบด ผ่นใหญ่กลับเป็นน้ำสีใช้งานได้อีก สีแดง เหลือง เขียว คราม ขาว ดำ ไซเป็นหลักโดยนำมาผสมกันเกิดเป็นสีอื่นๆ ได้อีก

นอกจากนี้ยังมีสีทองคือแผ่นทองคำเปลวใช้ปิดส่วนสำคัญที่ต้องการความแวววาว ก่อนปิดทองต้องทากาว เช่น กาวที่ได้จากยางต้นรักหรือจากยางต้นมะเดื่อ หลังจากปิดทองแล้วจึงตัดเส้นเป็นรายละเอียด การตัดเส้นมักตัดด้วยสีแดง หรือสีดำ เพราะ ๒ สีนี้ช่วยขับสีทองให้เปล่งประกายได้ดีกว่าสีอื่น จิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นิยมปิดทองมาก เช่น ภาพพระราชพิธีเครื่องแต่งพระองค์ เครื่องสูง ปราสาทราชมนต์เทียร ราชารถ ตลอดจนเครื่องประดับต่างๆ มีผู้กล่าวว่าในรัชสมัยดังกล่าวนี้เป็นช่วงแห่งความเจริญสูงสุดของจิตรกรรมไทยแบบประเพณี

การตัดเส้น ใช้พู่กันขนาดเล็ก เรียกก้นตามขนาดที่เล็กกว่า พู่กันหนวดหนู ความจริงทำจากขนหิว มีขนาดใหญ่ขึ้นตามการใช้งาน เช่น ระบายบนพื้นที่ขนาดเล็ก แปรงสำหรับระบายพื้นที่ขนาดใหญ่ทั่วจากรากต้นลำเจียก หรือจากเปลือกต้นกระดังงาโดยนำมาตัดเป็นท่อนพอเหมาะต่อการใช้ นำไปแช่น้ำเพื่อจะชุบปลายข้างหนึ่งให้แตกเป็นฝอยได้ง่าย เพื่อใช้เป็นขนแปรง นอกจากนี้ใช้ระบายพื้นที่ใหญ่ที่กล่าวมาแล้ว ช่างไทยยังใช้ปลายแปรงแตะสีหมาดๆ เพื่อแตะ แดมหรือที่เรียกว่า กระทุ้ง ให้เกิดเป็นรูปไปไม่เป็นกลุ่มเป็นพุ่ม นิยมทุ้งกันในจิตรกรรมสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ วิธีการนี้ใช้แทนการระบายสีและตัดเส้นด้วยพู่กันให้เป็นไปไม่ที่ละไป ซึ่งต้องใช้เวลามากกว่าการใช้แปรงกระทุ้ง การระบายสีตัดเส้นเป็นไปไม่ทำกันในช่วงเวลาของจิตรกรรมสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในช่วงเวลาต่อมาอิทธิพลตะวันตกที่ไหลบ่าเข้ามาในประเทศไทยอย่างมากมาตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผลต่อการปรับเปลี่ยนลักษณะของจิตรกรรมไทยแบบประเพณี โดยมีพัฒนาการตามแนวจิตรกรรมตะวันตกเรื่อยมา เช่น

เขียนให้มีบรรยากาศตามธรรมชาติ
จนกลายเป็นภาพเหมือนจริงยิ่งขึ้นทุกที่รูปแบบจิตรกรรมเช่นนี้สอดคล้องกับแนวความคิดของสังคัมที่เริ่มปรับเปลี่ยนเข้าสู่แนวสังคัมอย่างตะวันตก เรื่องราวแนวอุดมคติอันเนื่องในพุทธศาสนา ถูกแทนที่ด้วยภาพเล่าเรื่องเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์ เช่น พระราชพงศาวดาร หรือพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้น

พัฒนาการดังกล่าวได้กลายเป็นจิตรกรรมแบบสากลในที่สุด
ดังจิตรกรรมที่เขียนขึ้นในปัจจุบันซึ่งมีแนวทางวาดแสดงออกที่หลากหลาย มีสีให้เลือกใช้มากมายหลายชนิด เป็นสีที่ได้จากการสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ สีน้ำมัน สีอะคริลิกสีน้ำ เป็นต้น เรื่องราวไม่จำกัดอยู่กับเรื่องราวทางศาสนาอีกต่อไป

บรรณานุกรม

- นายสันติ เล็กสุขุม

ข้อมูลจาก www.sanook.com